

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาข้อมูลพื้นฐานและข้อมูลต่างๆที่เกี่ยวข้องนับว่าเป็นสิ่งสำคัญ ในการสร้างสรรค์งานศิลปะในขั้นต้นจะต้องได้รับแรงบันดาลใจจากประสบการณ์ที่ตนได้รับ แล้วนำมาสร้างงานจากนั้นเพื่อให้แนวความคิดของตนชัดเจนมากยิ่งขึ้น การศึกษาค้นคว้าข้อมูลมาสนับสนุนความคิดนั้นจึงเป็นสิ่งสำคัญอย่างยิ่งซึ่งจะส่งผลที่ดีต่อการสร้างสรรค์งานศิลปะ ในบทนี้จึงให้ความสำคัญกับการศึกษาข้อมูลที่มาของแรงบันดาลใจ รูปแบบในการสร้างสรรค์และอิทธิพลของศิลปกรรมโดยแบ่งข้อมูลพื้นฐานที่สำคัญดังนี้

2.1 ที่มาของแรงบันดาลใจ

- 2.1.1 ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับวรรณคดีไทย
- 2.1.2 ความรู้เกี่ยวกับวรรณคดีไทยเรื่องอิเหนา
- 2.1.3 ความรู้เกี่ยวกับวรรณคดีไทยเรื่องรามเกียรติ์
- 2.1.4 ความรู้เกี่ยวกับวรรณคดีไทยเรื่องขุนช้างขุนแผน

2.2 สารัตถะทั่วไปที่เกี่ยวข้อง

- 2.2.1 ความรู้เกี่ยวกับต้นไม้และดอกไม้
- 2.2.2 ความเกี่ยวข้องระหว่างดอกไม้กับมนุษย์
- 2.2.3 ดอกไม้ที่ปรากฏในวรรณคดีไทย

2.3 อิทธิพลของศิลปกรรม

- 2.3.1 รูปแบบของจิตรกรรมฝาผนัง
- 2.3.2 แนวคิดทางศิลปะในลัทธิอุดมคติ (Idealism)
- 2.3.3 ผลงานจิตรกรรมของ Georgia O'Keeffe

2.1 ที่มาของแรงบันดาลใจ

ในการศึกษาเรื่อง ความประทับใจในดอกไม้จากวรรณคดีไทย ผู้ศึกษาได้ศึกษาหาข้อมูลของที่มาและแรงบันดาลใจในการสร้างสรรค์ผลงานจากข้อมูลในด้านต่างๆดังนี้

2.1.1 ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับวรรณคดีไทย

เอมอร์ ชิตโสภณ (2521: 21-35) กล่าวว่า วรรณคดี หมายถึง บทประพันธ์ที่รุดตริงใจ ผู้อ่าน ปลุกมโนคติ (Imagination) ทำให้เพลิดเพลินและเกิดอารมณ์ต่างๆ วรรณคดีของไทย มีมาตั้งแต่ก่อนสมัยสุโขทัย ที่เรียกว่า “มุขปาฐะ” คือ การเล่าสืบต่อกันต่อไปชั่วลูกชั่วหลาน วรรณคดีของไทยสามารถแยกตามยุคสมัยได้ดังนี้

สมัยสุโขทัย วรรณกรรมชิ้นแรก คือ ศิลาจารึก จากนั้นมี สุภาษิตพระร่วง ไตรภูมิพระร่วง และคำรับท้าวศรีจุฬาลักษณ์

สมัยอยุธยาตอนต้น วรรณคดีที่ปรากฏ ได้แก่ ประกาศแข่งน้ำโคลงห้า ลิลิตยวนพ่าย มหาชาติคำหลวง กาพย์มหาชาติ

สมัยอยุธยาตอนกลาง วรรณคดีที่ปรากฏ ได้แก่ เสือโคคำฉันท์ สมุทรโฆษคำฉันท์ พงศาวดารฉบับหลวงประเสริฐ จินตมณี พาสอนน้อง ทศรถสอนพระราม ราชสวัสดิ์ อนิรุทธคำฉันท์ กำสรวลศรีปราชญ์ ทวาทศมาส โคลงอักษรสามหมู่ กาพย์ห่อโคลง โคลงเฉลิมพระเกียรติ สมเด็จพระนารายณ์ คำฉันท์ดุขฎิสังเวกกล่อมช้าง ลิลิตพระลอ โคลงนิราศหริภุญไชย รำพันพิลาป คำฉันท์

สมัยอยุธยาตอนปลาย ยังคงสืบทอดความนิยมทั้งรูปแบบและเนื้อหาจากสมัยอยุธยาตอนกลาง มีกวีคนสำคัญ คือ เจ้าฟ้าธรรมาธิเบศร์ วรรณคดีชิ้นสำคัญ ได้แก่ นันทโศภนันทสูตร คำหลวง พระมาลัยคำหลวง กาพย์ห่อโคลงนิราศพระบาท กาพย์เห่เรือ ปุณโณวาทคำฉันท์ กลบท ศิริวิบุลย์กิติ และมโนราห์ครั้งกรุงเก่า

สมัยกรุงธนบุรี ได้แก่ รามเกียรติ์ ลิลิตเพชรมงกุฎ กฤษณาอนนึ่ง โคลงขอ พระเกียรติ พระเจ้ากรุงธนบุรี

สมัยรัตนโกสินทร์ งานเขียนต่างๆ ได้รับการฟื้นฟูอย่างดี พระมหากษัตริย์ของไทยให้ความสำคัญและสนับสนุนเป็นอย่างดี มีงานเขียนตามลำดับรัชกาล ดังนี้

รัชกาลที่ 1: นิราศรบพม่าทำดินแดง อุนรุท รามเกียรติ์ กากีคำกลอน ลิลิตศรีวิชัย ชาติกล ลิลิตพยุหยาตราเพชรพวง อิเหนาคำฉันท์ และไตรภูมิโลกวิจิตร

รัชกาลที่ 2: อิเหนารามเกียรติ์ บทละครนอก 5 เรื่อง (ไชยเชษฐา คาวี นิพิชัย ไกรทองและ สังข์ทอง) คาหลัง งานของสุนทรภู่ ได้แก่ นิราศต่างๆ สุภาษิต บทละคร เสภา บทเห่กล่อม (ซึ่งเริ่มต้นในรัชกาลนี้ ไปสิ้นสุดรัชกาลที่ 4) งานของพระยาตรัง เช่น นิราศตามเสด็จตามลำน้ำน้อย นิราศดลาง โคลงด้นเฉลิมพระเกียรติรัชกาลที่ 2 จากนั้นก็มี นิราศนรินทร์ นิราศกรุงเก่า และขุนช้างขุนแผน ในรัชกาลนี้การละครไทยรุ่งเรืองมาก

รัชกาลที่ 3: เพลงยาวกลอนสุภาพเรื่อง พระราชปราชญ์ บทละครนอก และเรื่อง
สังข์ศิลป์ชัย

รัชกาลที่ 4: โคลงโลกนิมิต เพลงยาวกรมหลวงภูวเนตร จินตามณี อุเทนคำฉันท์
สุธนคำฉันท์ สุธนคำฉันท์ ระเด่นลันได อิทธิญาณภาษิต และนิราศลอนดอน

รัชกาลที่ 5: โกลบ้าน เงาะป่า พระราชพิธีสิบสองเดือน อหังการไตร่ สำนัสมเด็จ
และโคลงกลิตมหามกุฏราชวิทยาลัย

รัชกาลที่ 6: ปกนิมิต พระนลคำหลวง มัทนะพาธา นิทานโบราณคดี พระนลคำ
ฉันท์ นิทานเวตาล สามกรุง จดหมายจากวังหรั อิศราธิปัตย์ สำนัคติเภทคำฉันท์ งานของครูเทพ
งานของพระยาอุปทิศศิลปสาร เช่น สงครามการตักกลอน กาสัตตสคร หิโตปเทศ กามนิมิต นิยาย
เบงกาลี เป็นต้น ในสมัยนี้ วรรณคดีสันสกฤตมีอิทธิพลต่อวรรณกรรมไทยมากที่สุด และงานด้าน
ร้อยกรอง ร้อยแก้ว ตลอดจนละครพูดก็รุ่งเรืองที่สุดเช่นกัน

จึงสรุปได้ว่า วรรณคดี คือบทประพันธ์ที่ช่วยสร้างจินตนาการและทำให้เกิดเพลิดเพลิน
วรรณคดีของไทยมีมาตั้งแต่ก่อนสมัยสุโขทัย โดยการเล่าสืบต่อกันมา หลังจากมีการประดิษฐ์
อักษรไทยขึ้นใช้ ได้มีการประพันธ์วรรณคดีขึ้นมามากมายทั้งร้อยแก้วและร้อยกรอง ในสมัย
รัตนโกสินทร์ตอนต้นได้มีการฟื้นฟูวรรณคดีของไทย หลายเรื่องได้รับความสนพระทัยจากพระเจ้า
แผ่นดิน โดยเฉพาะในสมัยของรัชกาลที่ 2 ได้มีการรวบรวมงานเขียนและการละครของไทยไว้อย่าง
มากมาย

2.1.2 ความรู้เกี่ยวกับวรรณคดีไทยเรื่องอิเหนา

วรรณคดีไทยเรื่องอิเหนา พระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้าน
ภาลัย (ครองราชย์ปี พุทธศักราช 2352 - 2367) เป็นพระมหากษัตริย์ที่ทรงคุณความดีทั้งในด้าน
การปกครอง การสาธารณสุขและศิลปวัฒนธรรมหลายด้าน เช่น ด้านสถาปัตยกรรม คนตรี
วรรณคดี และการละคร เนื้อเรื่องของบทละครเรื่องอิเหนามาจากพงศาวดารชวา กล่าวถึงกษัตริย์
วงศ์เทวัญสี่องค์ซึ่งเป็นพี่น้องกัน และครองนคร 4 นคร คือ กุเรปัน ดาหา กาหลัง และสิงห์สำหรับ
อิเหนาแห่งเมืองกุเรปันได้หมั้นหมายกับบุษยราชธิดาเมืองดาหา ต่อมาได้พบกับจินตะหราที่หลง
รักเมื่อถูกบังคับให้เข้าพิธีอภิเษกสมรสกับบุษบา จึงลอบหนีออกจากเมืองไปหาจินตะหรา
จนกระทั่งเมื่ออิเหนาไปช่วยท้าวดาหารกับท้าวกะหมังกุหนิง และได้พบบุษบาที่หลงรัก จึงทำ
อุบายเผาเมืองดาหา แล้วลักพาบุษบาไป ท้าวอสุญแดหวาโกรธแค้นในการกระทำอันมิชอบของ

อิเหนา จึงบันดลให้ลมหอบนุชบาไปตกที่แคว้นปะมอดันอิเหนาต้องฟันฝ่าอุปสรรคมากมาย ระหว่างตามหาบุษบา จนกระทั่งได้เข้าพิธีอภิเษกสมรส เรื่องจึงจบลงด้วยความสุข

2.1.3 ความรู้เกี่ยวกับวรรณคดีไทยเรื่องรามเกียรติ์

วรรณคดีไทยเรื่องรามเกียรติ์ พระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช (ครองราชย์ พุทธศักราช 2325 - 2352) ทรงพระราชนิพนธ์บทละครเรื่องรามเกียรติ์ขึ้นเพื่อใช้ในพิธีสมโภชพระนครใหม่ คือ กรุงรัตนโกสินทร์ ระหว่าง พุทธศักราช 2328 - 2329 เนื้อเรื่องประกอบด้วยเรื่องราวต่างๆ เริ่มด้วยทศกัณฐ์ยกยื้อแผ่นดิน และกำเนิดตัวละครสำคัญๆ ทั้งฝ่ายยักษ์ ลิง และมนุษย์ แล้วจึงดำเนินเรื่องการสู้รบระหว่างพระรามกับทศกัณฐ์ซึ่งต้องสู้รบกันหลายครั้งกว่าจะได้ชัยชนะเด็ดขาด ประกอบด้วยเรื่องราวที่น่าตื่นเต้นและเรื่องแทรกที่สนุกสนานบันเทิง เสริมด้วยอารมณ์ขัน ทำให้เรื่องราวมีสันเหมาะสมกับการแสดงละคร ทั้งยังให้คติธรรมที่ว่า ธรรมย่อมชนะอธรรม และยกย่องความซื่อสัตย์ ความกตัญญู บทละครเรื่องนี้ได้รับความนิยมจากคนไทยทุกยุคทุกสมัย

2.1.4 ความรู้เกี่ยวกับวรรณคดีไทยเรื่องขุนช้างขุนแผน

บทเสภาเรื่องขุนช้างขุนแผนมีผู้แต่งหลายคน เช่น พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว สุนทรภู่ ครูแจ้ง และยังไม่ทราบนามผู้แต่งบทเก่าอีกหลายตอน สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอกรมพระยาดำรงราชานุภาพได้ทรงวินิจฉัยเกี่ยวกับผู้แต่ง เรื่องขุนช้างขุนแผน เมื่อ พุทธศักราช 2460 บทเสภาเรื่องขุนช้างขุนแผนเป็นบทร้อยกรองที่มีความยาวมาก แต่งเป็นบทกลอนซึ่งมีแบบแผนฉันทลักษณ์เหมือนกลอนสุภาพ

บทเสภาเรื่องขุนช้างขุนแผนมีเนื้อเรื่องเกี่ยวกับวิถีชีวิตของชาวบ้าน บางตอนกล่าวถึงพระมหากษัตริย์บ้าง แต่ไม่ได้ต้องการแสดงเรื่องราวของพระมหากษัตริย์ นับได้ว่าเป็นเรื่องราวของคนไทยแท้ ๆ โดยมิได้ดัดแปลงจากวรรณกรรมของชาติอื่น ตัวละครในเรื่องมีชีวิตจิตใจราวกับคนจริงๆ ที่มีชีวิตอย่างคนธรรมดาซึ่งมีทั้งทุกข์และสุข ความสมหวัง และความผิดหวัง แก่นสำคัญของเรื่องกล่าวถึงรักสามเส้าของขุนแผน ขุนช้าง และนางพิมหรือนางวันทอง การดำเนินเรื่องเริ่มต้นตั้งแต่ชีวิตวัยเด็กของตัวละครเอกทั้งสาม ความสมหวังในรักของขุนแผนหรือพลายแก้วกับนางพิม แล้วกลายเป็นการพลัดพรากจากกัน ไปสู่ความสมหวังในรักของขุนช้างที่มีต่อนางพิม เกิดการแย่งชิงความรักกันระหว่างขุนช้างกับขุนแผน การดำเนินเรื่องจะมีการแทรกเรื่องย่อยที่สนุกสนานตื่นเต้นสลับกับความเศร้ารันทด ขณะเดียวกัน ผู้อ่านผู้ฟังเสภาเรื่องนี้จะได้รับสารประโยชน์เกี่ยวกับค่านิยมของคนไทยในด้านไสยศาสตร์และโหราศาสตร์ประเพณีต่างๆ ลักษณะของชีวิตความเป็นอยู่

สำนวนภาษา คำคมที่จับใจ และสุภาษิต การใช้ภาษาในบทเสภาเรื่องขุนช้างขุนแผนเป็นตัวอย่างที่คนไทยยึดถือและจดจำได้อย่างขึ้นใจ

ตัวอย่างโวหารแสดงความรัก จากเสภาเรื่องขุนช้างขุนแผน ตอนขุนแผนเดินทางไปกับวันทองในป่า ขุนแผนกล่าวขำความรักที่มีต่อวันทอง ดังนี้

"...โอ้แสนสุดสวาทของพี่เอ๋ย อย่าคิดเลยพี่หาเป็นเช่นนั้นไม่
อันตัวเจ้าเท่าเทียมกับดวงใจ สิ้นสงสัยแล้วเจ้าอย่าเสียศทาง
พี่รักเจ้าเท่ากับเมื่อแรกรัก ด้วยประจักษ์เห็นใจไม่กินแหนง..."

จากการศึกษาถึงความเป็นมาและเนื้อเรื่องโดยย่อของวรรณคดีไทยทั้ง 3 เรื่อง จะเห็นว่าเป็นเรื่องราวที่สะท้อนวัฒนธรรมประเพณีและสภาพวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของคนในอดีต มีการดำเนินเรื่องที่แสดงความรู้สึกที่หลากหลายทั้งความสุข ความสนุกสนาน ความเศร้า ความผิดหวังและรักสามเส้า ทำให้ผู้อ่านเกิดจินตนาการ นอกจากนี้การดำเนินเรื่องยังมีการสอดแทรกข้อคิด คำคม คำสอนต่างๆ และการจบลงของเรื่องด้วยความสุข

2.2 สารัตถะทั่วไปที่เกี่ยวข้อง

2.2.1 ความรู้เกี่ยวกับต้นไม้นี้และดอกไม้

วิชัย อภัยสุวรรณ (2532:15-24) ได้กล่าวถึงลักษณะของดอกไม้ดอกเดี่ยวและดอกไม้ดอกช่อ ดังนี้

- 1) ดอกไม้ดอกเดี่ยว (Solitary flower) คือ ดอกที่เกิดมาจากตาปนดอก (Mixed bud)
- 2) ดอกไม้ดอกช่อ (Inflorescence) คือ ดอกไม้ที่มีก้านดอกย่อย แยกมาจากก้านดอกจากตา ซึ่งจะเห็นได้จากดอกไม้ที่มีหลายช่อ
- 3) ดอกไม้ดอกช่อพวงสามหัวโขน (Composite flower) คือ ดอกไม้ที่มีก้านดอกใหญ่ แต่ไม่ยื่นยาวเหมือนก้านดอกไม้อื่น ก้านดอกจะแผ่เป็นแผ่นขยายกว้างออก ตรงกลางเป็นเนินอวบมนูนขึ้น มีสภาพกลายเป็นฐานรองดอกจะมีดอกเล็กๆ ขึ้นไปแข่งกันบานอยู่บนนั้นเป็นจำนวนมาก ดอกไม้ชนิดนี้ส่วนมากไม่มีก้านดอกย่อย (Pedicel) ดอกไม้ดอกช่อพวงสามหัวโขนแบ่งออกได้เป็น 2 พวก คือ

- พวกดอกกระจาย (Ray flower) พวกนี้มีดอกนึ่งอยู่รอบนอกของฐานรอง
- ดอกมีกลีบดอกยาวและแผ่กางกระจายออกคล้ายแสงรังสี มีทั้งกลีบดอกซ้อนและกลีบดอกลา

- พวกดอกบนฐาน (Disc flower) พวกนี้มีดอกรวมกันอยู่ในตอนกลางของฐานรองดอก ส่วนมากเป็นดอกไม้ที่กลีบดอกเล็กกว่าพวกแรก

จึงสรุปได้ว่า ดอกไม้มี 3 ลักษณะ คือ ดอกไม้ดอกเดี่ยว ดอกไม้ดอกช่อและดอกไม้ดอกช่อพวกสามหัวโชน ดังภาพประกอบต่อไปนี้

ดอกไม้ดอกเดี่ยว ดังภาพประกอบที่ 2.1-2.2

ภาพ 2.1: ภาพตัวอย่าง ดอกไม้ดอกเดี่ยว (ดอกเบญจมาศ)

ภาพ 2.2: ภาพตัวอย่าง ดอกไม้ดอกเดี่ยว (ดอกกุหลาบ)

ดอกไม้ดอกช่อ ดังภาพประกอบที่ 2.3-2.4

ภาพ 2.3: ภาพตัวอย่าง ดอกไม้ดอกช่อ (ดอกกล้วยไม้)

ภาพ 2.4: ภาพตัวอย่าง ดอกไม้ดอกช่อ (ดอกมหาหงส์)

ดอกไม้ดอกช่อพวงสามหัวโชน ดังภาพประกอบที่ 2.5-2.6

ภาพ 2.5: ภาพตัวอย่าง ดอกไม้ดอกช่อพวงสามหัวโชน (ดอกลำดวน)

ภาพ 2.6: ภาพตัวอย่าง ดอกไม้ดอกช่อพวงสามหัวโชน (ดอกบานไม่รู้โรย)

2.2.2 ความเกี่ยวข้องระหว่างดอกไม้กับมนุษย์

หลวงบูรสรบำรุงการ (2514: 1-8) ได้กล่าวว่า ต้นไม้มีความจำเริญกับมนุษย์โดยเฉพาะปัจจัย 4 ได้แก่ อาหาร เครื่องนุ่งห่ม ที่อยู่อาศัยและยารักษาโรค มนุษย์ใช้ต้นไม้ตั้งแต่เกิดจนตาย ต้นไม้ถ่ายเทออกซิเจนออกมาทำอากาศบริสุทธิ์ให้แก่มนุษย์ ให้ความร่มรื่น ร่มเย็น ให้สี ให้กลิ่น ทำให้มนุษย์รู้สึกสดชื่น จิตใจผ่องใส ดร.ชาติ กอตกธอส จิตแพทย์ในเมืองมาร์ตินิก ประเทศสวิสเซอร์แลนด์ เผยสถิติที่เขาได้ทำไว้ว่า สีเขียวของต้นไม้เป็นยาบำรุงรักษาอย่างดี ช่วยให้คนป่วยหายเร็ว ในเรือนจำที่ปลูกต้นไม้สีเขียวช่วยให้ผู้ต้องขังหายหงุดหงิด ไม่คิดแหกคุก ในอดีตกาลสมเด็จพระสัมมาพระพุทธเจ้าประสูติภายใต้ร่มสาละในลุมพินีวัน แล้วกลับมาประทับในพระราชวัง ต่อมาเสด็จออกพิเนกขกรรม ประทับอยู่ในป่าบำเพ็ญเพียรถึง 6 ปี จึงสำเร็จพระสัมมาสัมโพธิญาณภายใต้ต้นพระศรีมหาโพธิ์ ประทับอยู่ 7 วันแล้วเสด็จประทับภายใต้ร่มไทร ร่มจิก และร่มเกตุอีกแห่งละ 7 วันเสวยวิมุตติสุขคือ จิตที่พ้นแล้วซึ่งกิเลสและทรงพบทวนหลักธรรม เมื่อเสด็จไปประกาศพระศาสนาที่ประทับใต้ร่มไม้บ้าง ตามสวนของกษัตริย์หรือเศรษฐีที่สร้างไว้บ้าง รวมเวลาที่ประทับในป่าถึง 51 ปี ในที่สุดก็เสด็จเข้าสู่ปรินิพพานในสาละวโนทยาน ได้ต้นสาละ จะเห็นว่าต้นไม้ในป่ามีส่วนช่วยให้พระพุทธองค์ได้รับความสงบ พระอารมณผ่องใส ในคัมภีร์ไบเบิลกล่าวถึงสวนอีเดนที่อาดัมกับอีวาได้อาศัยอยู่ก่อนถูกพระเจ้าขับ ในสมัยอียิปต์มีการสร้างสวนสมุนไพรรของพระราชินีอัสเซฟชุด จนพระราชินีองค์นี้ได้ไปเกี่ยวข้องกับชื่อของต้นลีดาหอม ซึ่งพระนางได้สะสมไว้ สวนแขวนหรือสวนลอยแห่งกรุงบาบิโลน ซึ่งพระเจ้าเนบูคัด เนซาร์ ได้สร้างขึ้นเมื่อประมาณ 600 ปีก่อนคริสต์ศักราช เพื่อให้ความสำคัญแก่พระราชินี โดยสร้างเป็นชั้นๆ ลดหลั่นกัน และถ้าไ้วด้วยเสาตีลมหีมา นับเป็นจำนวนสิ่งมหัศจรรย์ทั้ง 7 ของโลก

ประเทศไทยในสมัยพอขุนรามคำแหง ก็ได้สร้างสวนป่า มีป่ามะม่วง ป่าหมาก ป่ามะพร้าว ขึ้นกลางเมืองสุโขทัย ในสมัยกรุงศรีอยุธยา สมเด็จพระนารายณ์มหาราชเจ้า ได้มีสวนผลไม้มากมายตามที่ปรากฏในจดหมายเหตุของ มงสิเออร์ ลาลูแบร์ คณะทูตของพระเจ้าหลุยส์ที่ 14 กล่าวว่า มีสวนน้อยหน้าทีลพบุรี มีทุเรียน มังคุด ลิ้นจี่ที่ชนบุรี เป็นต้น ในสมัยรัตนโกสินทร์ มีการสร้างสวนในพระบรมมหาราชวังโดยมากที่สุดในสมัยรัชกาลที่ 5 ทรงสนพระทัยนำพันธุ์ไม้จากต่างประเทศมาปลูกริมถนน ทรงสร้างสวนตามวังของพระมเหสี พระราชวังพระราชโอรส ทรงสร้างพระราชอุทยานสราญรมย์ สร้างสวนดุสิต สวนเขาดินนา ทรงเห็นความสำคัญของต้นไม้ยิ่งกว่าสมัยใดๆ ในสมัยสมเด็จพระมหาธีรราชเจ้า ทรงอุทิศที่ดินจำนวน 300 ไร่ เพื่อสร้างสวนสาธารณะให้เป็นที่พักผ่อนของประชาชน โดยพระราชทานนามว่า สวนลุมพินีปัจจุบันบ้านเมืองเจริญขึ้น ป่าคอนกรีตก็เกิดขึ้นมากมาย ต้นไม้ถูกตัดโค่น มนุษย์เมื่อขาดป่าก็เริ่มคิดถึงป่า ทางรัฐบาลโดยกระทรวงเกษตร

และกรมป่าไม้ได้สร้างสวนพฤกษศาสตร์ที่ตำบลพุนเค จังหวัดสระบุรี และวางโครงการสวนป่าเป็นอุทยานแห่งชาติรวม 4 แห่งคือ

- 1) ป่าเทือกเขาสลอบ จังหวัดกาญจนบุรี
- 2) ป่าเขาใหญ่ กินเนื้อที่ 4 จังหวัด คือ นครนายก ปราจีนบุรี สระบุรี และนครราชสีมา
- 3) ป่าทุ่งแสลงหลวง จังหวัดพิษณุโลกและ จังหวัดเพชรบูรณ์
- 4) ป่าดอยอินทนนท์ จังหวัดเชียงใหม่

หม่อมหลวงดุษฎี หุมสาย (2515: 22-45) กล่าวว่า มนุษย์เกี่ยวข้องกับดอกไม้ตั้งแต่เมื่อใดยังไม่เป็นที่ทราบแน่ชัด แต่ดอกไม้เกิดขึ้นในโลกก่อนมนุษย์ และเมื่อช้างแมมมอธกินดอกทานตะวันเป็นอาหาร พอมนุษย์ไครมันของเกิดก็ลงเข้าไปเกี่ยวข้องกับดอกไม้ทันที นั่นหมายความว่ามนุษย์ไปเกี่ยวข้องกับดอกไม้เมื่อ 3 แสนปีมาแล้ว เหตุจูงใจที่เข้าไปเกี่ยวข้องกับดอกไม้ คือ

- เป็นอาหาร เมื่อมนุษย์เห็นสัตว์กินพืชก็ลองกินบ้างเมื่อเห็นว่าอร่อยและมีประโยชน์ก็ทดลองหาพืชอื่นกินต่อไป ในดอกไม้จะมีวิตามินบางชนิดที่ได้จากแป้ง จากน้ำมันพืชบ้างและกากซึ่งทำให้ ขับถ่ายสะดวก

- ลักษณะบางอย่างน่าดึงดูดใจ มีดอก ใบ ผล หอมและงดงาม ดอกไม้บางชนิดนำกลิ่นมาใช้ทำน้ำหอมเพื่อดับกลิ่นในร่างกาย หลายชนิดใช้ปรุงอาหารและขนม นำมาชงดื่มเพื่อให้หอมชื่นใจ บางทีนำมาผสมกับยาสูบเพื่อกลืนและรสแปลกออกไป

- เป็นยารักษาโรค ส่วนของพืชที่สำคัญได้แก่ ราก ลำต้น และใบ โดยรากทำหน้าที่ยึดต้นให้ติดกับดิน ทำหน้าที่ดูดน้ำและแร่ธาตุมาส่งใบ ลำต้นทำหน้าที่เก็บรักษาเนื้อเยื่อของพืช ใบเป็นส่วนที่สำคัญที่สุด ใบสร้างอาหารไปเลี้ยงรากและลำต้น ทั้งยังสังเคราะห์เนื้อเยื่อของพืชจากน้ำ แร่ธาตุ แสง โดยอาศัยแสงจากดวงอาทิตย์ เกิดการสังเคราะห์สารประกอบทางเคมีแทรกอยู่ในเนื้อเยื่อของพืช สารเคมีเหล่านี้หลายอย่างเป็นยารักษาโรคได้ มนุษย์อาจเห็นสัตว์กินใบไม้บางอย่างเมื่อมันไม่สบายท้องแล้วอาจเียนออกมา ก็เลยเอาอย่างเมื่อไม่สบาย และอาจพบใบหรือดอกของพืชที่ทำให้อาการไม่สบายทุเลาลงได้

- ให้ความคุ้มกัน ไม้ต้นไม้อายุใช้หลบฝนหรือพายุ และการนำเอาต้นไม้มารสร้างเป็นที่พักอาศัย ใช้กิ่งไม้ทำไฟเพื่อให้เกิดความร้อน

- เป็นแหล่งกำเนิดศิลปะ มนุษย์นำเอาโครงสร้างและรูปทรงของดอกไม้เป็นจุดกำเนิดลวดลาย นำสีอันสวยงามมาขย้อมเป็นเครื่องนุ่งห่ม เอากลิ่นที่หอมมาผสมเป็นน้ำอบ น้ำหอม นานาชนิด

- ดอกไม้เป็นสัญลักษณ์แห่งการเลื่อมใส ความเคารพบูชา และความเชื่ออื่น ๆ เช่น ในศาสนาพราหมณ์ถือเอาดอกบัวเป็นภาวะเจริญพันธุ์ (Fertility) และกำหนดให้เป็นตัวแทนของพระลักษมี ชายาของพระวิษณุ ในนิยายของชาวอียิปต์ บอกไว้ว่าดอกบัวเป็นสัญลักษณ์ของพระอาทิตย์ผู้ครองท้องฟ้า และดอกบัวก็เป็นสัญลักษณ์ทางพระพุทธศาสนา ในการเทศนาโปรดสัตว์ของพระพุทธเจ้า ท่านได้ตรัสเปรียบเทียบคนกับดอกบัวไว้สามสถานภาพ คือ หนึ่ง คนที่ฟังพระธรรมไม่เข้าใจเลยเหมือนบัวที่ไม่ผุดน้ำขึ้นมา สอง คน ที่ฟังพระธรรมได้ครึ่งไม่ได้ครึ่งเหมือนบัวที่โผล่ปริ่มๆน้ำ และสามคือคนที่ฟังพระธรรมได้เต็มบริบูรณ์เหมือนกับบัวที่ผุดพ่นน้ำขึ้นมาและบานเบ่งสวยงาม
- ดอกไม้กับผู้หญิง ดอกไม้ถูกเปรียบเทียบว่าคล้ายผู้หญิง เพราะเป็นสิ่งที่มีความสวยงาม และหอมหวานชวนอารมณ์ นอกจากการเปรียบเทียบทางเพศทั้งร่างกายกับดอกไม้ทั้งดอกแล้ว ยังได้เอาดอกไม้ไปเปรียบเทียบกับอวัยวะต่างๆของหญิงเกือบทั่วตัว หลักการเปรียบเทียบนั้น มิใช่จะเอาความเหมือนทางกายภาพ หากแต่เป็นการเปรียบเทียบอารมณ์ที่เหมือนกันกับชื่อของอวัยวะของหญิง การเปรียบเทียบมักจะทำโดยจินตกวี

จึงสรุปได้ว่า เหตุจูงใจที่มนุษย์มีส่วนเข้าไปเกี่ยวข้องกับดอกไม้ นั้นมีมาตั้งแต่สมัยบรรพกาล มนุษย์ใช้ดอกไม้เป็นอาหาร นำมาปรุงแต่งและสกดเป็นยารักษาโรค นำมาสร้างเป็นที่พักอาศัย นอกจากนั้นมนุษย์นำเอาความงามของรูปทรงดอกไม้มาสร้างสรรค์เป็นลวดลายและโครงสร้างในงานศิลปะ ดอกไม้บางชนิดมีความหมายและเป็นสื่อสัญลักษณ์แห่งความเลื่อมใสศรัทธาและดอกไม้บางชนิดก็มีลักษณะความสวยงามเหมือนที่วิไลเปรียบกับผู้หญิง

วิชัย อภัยสุวรรณ (2532:14-16) กล่าวถึง ดอกไม้คล้ายผู้หญิงว่า จินตกวีของไทยโบราณถึงไทยสมัยใหม่ ได้เปรียบดอกไม้ไว้ว่าคล้ายกับผู้หญิง เพราะดอกไม้เป็นสิ่งสวยงาม เป็นที่พึงปรารถนาของหนุ่มแมลงทั้งปวง เหมือนความสวยของสตรีเพศที่บรรดาชายอกตามศอกต่างก็ใฝ่ปองต้องการ ทั้งดอกไม้และผู้หญิงต่างก็มีความจริงที่แอบแฝงซ่อนเร้นอยู่ในความสวยงาม ดอกไม้บางชนิดทั้งสวยและมีกลิ่นหอม ซึ่งก็เปรียบได้กับผู้หญิงที่แสนสวยและสมบูรณ์เพียบพร้อมด้วยคุณสมบัติของกุลสตรี ดอกไม้บางชนิดก็มีความสวยเป็นเลิศ แต่ไม่มีกลิ่นหอมกลายเป็นดอกไม้ที่ไร้ปรารถนา ดอกไม้และผู้หญิงก็เช่นเดียวกัน หากเราได้ศึกษาและมองดอกไม้ทั้งปวงโดยลึกซึ้ง อาจได้รสสนุกในทางสุนทรียะ

นักประพันธ์มักเปรียบเทียบความงามของดอกไม้ว่าคล้ายกับผู้หญิง เพราะมีสิ่งที่เหมือนกันคือความสวยงาม และความมีเสน่ห์น่าหลงใหล

2.2.3 ดอกไม้ที่ปรากฏในวรรณคดีไทย

จากการศึกษาค้นคว้าเรื่องของดอกไม้ในวรรณคดีไทย ผู้ศึกษาได้เลือกที่จะศึกษาวรรณคดีไทยในสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น ที่มีเนื้อหาเกี่ยวเนื่อง และสะท้อนอารมณ์ด้านความรัก ความคิดถึงและการรอคอย ซึ่งได้แก่เรื่อง อิเหนา ขุนช้างขุนแผน และรามเกียรติ์ ทั้งนี้ได้รวบรวมชื่อของดอกไม้ที่ปรากฏในวรรณคดีไทยแต่ละเรื่อง ดังนี้

1) ดอกไม้ในวรรณคดีไทยเรื่องอิเหนา ได้แก่ ดอกมะลิวัลย์, คัดเค้า, บัวหลวง, บัวเพื่อน, บัวผัน, ลำเจียก, เล็บมือนาง, การเกด, ชายผ้าสีดา, สร้อยฟ้า, กุหลาบ, สารภี, ลำควน, พะยอม, เบญจมาศ, สายหยุด, ประยงค์, กาหลง, จำปา, ยี่สุ่น, ชิงช้าชาลี, แก้ว, โมง, แถ, นางแย้ม, พิกุล, เกด, กฤษณา, กล้วยไม้, วรรณิการ์, โยทะกา, อโศก, มหาหงส์, ชำมะเลือง, มะลิซ้อน, ช่อนกลีน, รสสุคนธ์, ลดาวัลย์, ยมโดย, ขานาง, ประดู่, อ้อยช้าง, ชงโค, ตาเสือ, พุทธชาด, บานเย็น, ดอกรัก, พุดจิบ, กาสะลอง, บุนนาค, พนมสวรรค์, ถันทม, มะลิลา, มะลูลี, โมก, ลำเจียก, จำปี, ยี่เข่ง, เข็ม, ยี่โถและมณฑา

2) ดอกไม้ในวรรณคดีไทยเรื่องรามเกียรติ์ ได้แก่ ดอกกาหลง, นางแย้ม, อัญชัน, กระจังงา, วรรณิการ์, ขบา, ชงโค, พนมสวรรค์, พุดซ้อน, พุดจิบ, พุทธชาด, สายหยุด, สารภี, ขจร, นมแมว, โมก, มะลิซ้อน, หงอนไก่, ประยงค์, แก้ว, นมแมว, มหาหงส์, พิกุล, กุหลาบ, สุกรม, ลินจง, จงกล, บัวหลวง, กาหลง, มะลิวัลย์, เกด, ประดู่, ลำควน, ยมโดย, พุดตาล, อังกาบ, จำปี, มะลูลี, มะลิลา, อโศก, กันเกรา, แถ, กระจิน, จำปา, คันทร่ง, หว่า, ช้องนาง, ช้างน้ำ, หงอนไก่, โยทะกา, สุกรม, กล้วยไม้, อินทนิล, ยี่สุ่น, พะยอม, การะเกด, สร้อยฟ้า, มณฑา, สัตตบรรณ, แด้ว, เสาวคนธ์, กฤษณา, ปีบ, เสาวรส, นางนวล, ตะแบก, ดอกรัก, ช่อนกลีน, ลำเจียก, ยมโดย, กระจ่ม, นนทรี, รกฟ้าและแด้ว

3) ดอกไม้ในวรรณคดีไทยเรื่องขุนช้างขุนแผน ได้แก่ ดอกชงโค, จาก, พนมสวรรค์, นางแย้ม, บอน, พริก, มะยม, เล็บมือนาง, วาน, มะขาม, ไพร, รสสุคนธ์, วรรณิการ์, กาหลง, กระจังงา, กะทกรก, จำปี, ช้างน้ำ, อ้อยช้าง, พิกุล, ตาเสือ, บุนนาค, มณฑา, สารภี, มะลูลี, ยี่สุ่น, แก้ว, เกด, ดอกบัว, แพงพวย, สันตะวา, ฝ้าย, ช่อนชู, กันเกรา, ผกากรอง, มะลิซ้อน, อบเชย, ช่อนกลีน, พะยอม, กุหลาบ, ลำควน, สายหยุด, ตะขบ, โมก, อัญชัน, แถ, พวงชมพู, มะสัง, จันทน์หอม, มะลิวัลย์, สุกรม, มะเขือ, มะแว้งเครือ, กำยาน, ประดู่, อินทนิล, ราชพฤกษ์, กล้วยไม้, จิก, กระจับปี่, ไทร, อโศก, พลับพลึง, สัตตบรรณ, กฤษณา, กระจิน, ชิงชัน, สมอทะเล, เพกาและขานาง

2.3 อิทธิพลของศิลปกรรม

2.3.1 รูปแบบของจิตรกรรมฝาผนัง

ชมพูนุท พงษ์ประยูร (2512: 1-5) ได้อธิบายถึงหลักวิชาในการเขียนภาพจิตรกรรมฝาผนัง ในหนังสือจิตรกรรมไทยว่า จิตรกรรมหรือภาพเขียนสีของไทยแต่โบราณ นิยมเขียนกันไว้เป็นพุทธบูชาตามผนังโบสถ์วิหารและศาลาการเปรียญ ในคูหาภายในองค์พระปรางค์และพระสถูปเจดีย์ และที่ผนังถ้ำ ซึ่งเรียกกันว่า จิตรกรรมฝาผนัง มีด้วยกัน 3 แบบ คือ

- 1) วิธีเขียนแบบสีฝุ่น (Tempera) เป็นวิธีการที่ละเอียดและประณีตที่สุด
- 2) วิธีเขียนแบบปูนเปียก (Fresco) ชาวไทยเรารู้วิธีการเขียนภาพจิตรกรรมปูนเปียกมาจากช่างจีน
- 3) วิธีเขียนแบบขี้ผึ้งผสมน้ำมัน (Encaustic) คือการเอาขี้ผึ้งและน้ำมันสนมาผสมเข้ากันสำหรับฝาผนังที่จะใช้เป็นพื้นเขียนภาพแบบนี้

นอกจากนี้ ชมพูนุท พงษ์ประยูร ยังได้กล่าวถึงประโยชน์และความมุ่งหมายของจิตรกรรมฝาผนังว่า ลักษณะของจิตรกรรมฝาผนังของไทยมีอยู่หลายประการที่คล้ายคลึงกับภาพเขียนขนาดเล็กของชาวตะวันตกสมัยคริสต์ศตวรรษที่ 13 (ราวพุทธศตวรรษที่ 18-19) เป็นภาพเขียนขนาดเล็กที่เขียนขึ้นด้วยความชำนาญโดยใช้หลักทัศนียภาพแบบโบราณ (Primitive Perspective) แสดงเป็นเรื่องราวหรือภาพที่มีจริง หรือที่เกิดขึ้นในประวัติศาสตร์ หรือที่มีในนิยาย นิทาน นอกจากภาพที่แสดงท้องเรื่องจากพุทธประวัติ เรื่องชาดก รามเกียรติ์ ภาพเขียนเหล่านี้ยังมีตำนานอันจารึกเรื่องราวที่เป็นความจริงเกี่ยวกับจารีตประเพณี และระเบียบแบบแผนที่มีอยู่ในอดีต ภาพเขียนเหล่านี้จึงเป็นของมีค่าในการศึกษาค้นคว้าทางประวัติศาสตร์เป็นอย่างดี นอกจากนี้การเขียนจิตรกรรมฝาผนังยังมีวัตถุประสงค์เพื่อตกแต่งผนังให้สวยงาม สำหรับในประเทศไทยนั้น ภาพจิตรกรรมฝาผนังส่วนใหญ่จะปรากฏอยู่ในโบสถ์หรือวิหารและเป็นการเขียนเรื่องราวเกี่ยวกับศาสนาเป็นส่วนใหญ่ หรือเรื่องราวที่อยู่ในพุทธประวัติ และในนิทานชาดก ทั้งนี้ก็เพื่อที่จะน้อมนำชักจูงให้ผู้ดูเกิดความเลื่อมใสและซาบซึ้งในรสพระธรรมคำสั่งสอนยิ่งขึ้น และภายในโบสถ์วิหารเมื่อได้เข้าไปแล้วจะช่วยให้เราเกิดความรู้สึกปลื้มไปเสียจากโลกภายนอก ด้วยเหตุนี้ภาพจิตรกรรมฝาผนังในโบสถ์วิหารจะต้องรู้สึกสงบและลึกลับ จุดมุ่งหมายอีกอย่างของจิตรกรในสมัยก่อน คือการได้รับใช้ศาสนาในทางศิลปะ ซึ่งถือว่าเป็นบุญกุศลอย่างหนึ่ง ด้วยเหตุนี้ภาพเขียนจึงดูละมุนละไม เต็มไปด้วยความมีชีวิตชีวาและมีความสวยงามมาก

ปัญญา เทพสิงห์ (2548:280-281) ได้กล่าวถึงลักษณะของงานจิตรกรรมไทยว่า ลักษณะเด่นของงานจิตรกรรมไทยคือ การใช้รูปทรงตามอุดมคติ (Idealism) ไม่ปรากฏ รูปทรงเหมือนจริงตามธรรมชาติ เน้นภาพด้วยเส้นเป็นสำคัญ ระบายสีแบนๆปราศจากแสงเงา การเขียนภาพอย่างต่อเนื่องในลักษณะพรรณนาความ การจัดภาพมีลักษณะเหมือนมองจากที่สูงสู่ที่ต่ำแบบตานกมอง (Bird Eye's View) สีและวัสดุที่ใช้เขียนหาได้จากธรรมชาติ ไม่มีก๊อสี ส่วนใหญ่เป็นสีขาว สีเหลือง สีแดง สีเขียวและสีดำ

วิบูลย์ ลี้สุวรรณ (2549:91-104) ได้กล่าวถึงคติในการเขียนภาพจิตรกรรมฝาผนังของไทย ในหนังสือ 5 นาทีกับศิลปะไทย โดยมีสาระสำคัญ ดังนี้ การเขียนภาพจิตรกรรมฝาผนังของไทยมีวิธีการและแบบอย่างเฉพาะที่ไม่เหมือนกับของชาติอื่น เพราะงานจิตรกรรมไทยเป็นงานที่มีความละเอียดประณีตอย่างมาก ช่างเขียนจึงต้องเป็นผู้ที่มีความละเอียดถี่ถ้วนเป็นพิเศษและยังต้องเป็นผู้ที่มีความรอบรู้เกี่ยวกับเรื่องราวทางพุทธศาสนาด้วย เพราะจะช่วยให้ช่างเขียนสามารถสร้างเรื่องราวและภาพได้ตามคตินิยมในพระพุทธศาสนาได้อย่างถูกต้อง ภาพจิตรกรรมไทยส่วนใหญ่รับเอาอิทธิพลมาจากศิลปะอินเดีย มีการคลี่คลายและวิวัฒนาการเรื่อยมา งานจิตรกรรมไทยโดยมากเขียนไว้ตามผนังโบสถ์ วิหาร ศาลาการเปรียญ สมุดข่อย และสมุดภาพไตรภูมิ งานจิตรกรรมไทยทั่วไปจะเป็นภาพระบายสีแบนๆ เรียบๆ ไปตามรูปร่างของสิ่งที่เขียนไม่ว่าจะเป็นรูปคน รูปสัตว์ ปราสาทราชวัง แล้วใช้การตัดเส้นแสดงความรู้สึก เพื่อให้ลวดลาย ท่าทาง รูปร่างของสิ่งนั้นเด่นชัดขึ้นมา ภาพจิตรกรรมไทยที่พบว่ามีอายุที่เก่าแก่ที่สุดเขียนขึ้นในสมัยสุโขทัยราวพุทธศตวรรษที่ 18 หรือกลางพุทธศตวรรษที่ 19 เป็นการเขียนพุทธรูปตามลักษณะของประติมากรรม มีสาวกนั่งอยู่ข้างๆ และมีรูปเทวดาอยู่ด้วย ซึ่งลักษณะและคติการเขียนภาพแบบนี้ได้สืบทอดมาจนถึงสมัยอยุธยาและรัตนโกสินทร์ จิตรกรรมไทยที่ถือว่าเป็นยุคคลาสสิก คือในสมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 3

ในสมัยกรุงศรีอยุธยาตั้งแต่ปีพุทธศักราช 1893 มาจนถึงกรุงแตกในปีพุทธศักราช 2310 ซึ่งเป็นช่วงเวลายาวนาน งานจิตรกรรมที่สืบทอดมาจากสมัยสุโขทัยได้คลี่คลายไปมาก จากที่มีเส้นและสิ่งต่างๆ มาเป็นสีสันอันสวยงาม มีการจัดองค์ประกอบ มีเรื่องราวที่ซับซ้อนและมีเอกลักษณ์เป็นของตนเอง ในสมัยกรุงศรีอยุธยาตอนปลายได้มีการติดต่อและค้าขายกับชาวต่างประเทศ ทำให้ช่างไทยนำเอาสีที่ได้มาจากชาวต่างประเทศมาใช้ เช่น สีแดงชาด สีเขียว สีฟ้าของจีน และนอกจากการนำสีใหม่มาใช้แล้ว ยังมีการรับเอาอิทธิพลของภาพเขียนจีนมาผสมอยู่ด้วย เช่น ภาพจิตรกรรมฝาผนังที่ตำหนักพระพุทธรโฆษาจารย์ วัดพุทไธสวรรย์ จังหวัดอยุธยา วัดใหญ่สุวรรณารามและวัดเกาะสุทธาราม จังหวัดเพชรบุรี เป็นต้น ส่วนคติการเขียนภาพจิตรกรรมฝาผนังในสมัยอยุธยาตอนต้น

ส่วนมากจะคล้ายกับในสมัยอยุธยาตอนปลาย คือ นิยมเขียนเรื่องทศชาติหรือชาดกเป็นหลัก คติการเขียนภาพจิตรกรรมฝาผนังของไทยส่วนใหญ่เป็นจิตรกรรมที่เกี่ยวข้องกับศาสนา และลักษณะของภาพเป็นแบบมโนคติ การจัดภาพเป็นการเล่าเรื่อง เขียนจากผนังส่วนล่างสุดขึ้นไปสู่ผนังที่อยู่เหนือขึ้นไป

น. ณ ปากน้ำ (2550: 18 - 42) ได้กล่าวถึงคุณค่าของงานจิตรกรรมไทย ในหนังสือความงามในศิลปะไทย โดยสรุปว่า ภาพจิตรกรรมไทยมีลักษณะพิเศษไม่ซ้ำแบบใคร ถึงแม้จะรับอิทธิพลมาจากอินเดียแต่เราก็ได้ปรับปรุงและวิวัฒนาการให้เข้ากับเราจนมีเอกลักษณ์เฉพาะ ลักษณะที่ดีงามในภาพไทยคือ การแสดงความรู้สึกด้วยเส้นที่อ่อนหวาน ซึ่งแสดงให้เห็นถึงรสนิยมและคุณลักษณะพิเศษในสุนทรียภาพของชนชาติไทย ภาพเขียนแบบไทยโบราณเป็นแบบที่เรียกกันว่า แบบมโนคติ ความงามในภาพไทยจึงอยู่ที่เส้นและสีที่ประสานกลมกลืน เช่น เมื่อศิลปินเขียนภาพความโศกเศร้า เราจะเห็นสัญลักษณ์ความโศกเศร้าที่ตามเส้นและท่าทาง ความรู้สึกด้วยกิริยาที่นุ่มสลดในทุกๆ เส้น ดังเช่น ภาพพระเวสสันดร ตอนพระเวสสันดรได้พบกับพระบิดาและพระมารดา ต่างพิลาปรำพันเข้าหากันเป็นภาพโศกเศร้าที่สวยงามมาก เป็นการแสดงอารมณ์ของศิลปินด้วยเส้น ซึ่งช่างได้เขียนภาพที่ค่อยๆ ไน้มซบเข้าหากัน เบื้องหลังเป็นฉากสีเขียวเข้มหม่นมีดอกไม้ร่วง เห็นเส้นโค้งที่อ่อนหวาน นี่แหละคือความงามในอารมณ์ศิลปะไทย

งานจิตรกรรมฝาผนังของไทยนิยมเขียนเพื่อเป็นพุทธบูชา มีวิธีการเขียน 3 แบบ คือ การเขียนแบบสีฝุ่น การเขียนแบบปูนเปียกและการเขียนแบบฉีฉั่งผสมน้ำมัน ภาพจิตรกรรมฝาผนังส่วนใหญ่จะอยู่ในโบสถ์และวิหาร ภาพเขียนจิตรกรรมฝาผนังของไทยได้รับอิทธิพลมาจากอินเดีย คติในการเขียนภาพส่วนใหญ่เป็นเรื่องราวเกี่ยวกับพระพุทธศาสนา ช่างเขียนเป็นผู้ที่มีความรอบรู้ เขียนด้วยความชำนาญสามารถถ่ายทอดเรื่องราวที่เป็นคติธรรมทางพุทธศาสนาได้เป็นอย่างดี นิยมเขียนเรื่องทศชาติชาดก รูปแบบการเขียนเป็นการระบายสีเรียบ แบน ใช้เส้นและสีง่ายๆ ในสมัยกรุงศรีอยุธยาตอนปลายได้มีการติดต่อด้านช่างกับชาวต่างชาติ ช่างเขียนไทยรับเอาอิทธิพลการเขียนจากจีนและได้นำสีมาใช้มากขึ้น ทำให้ภาพดูมีสีสันสวยงาม ลักษณะพิเศษของภาพจิตรกรรมไทย คือ การใช้เส้น สีที่อ่อนหวานมีความกลมกลืน

ผู้ศึกษาได้นำเสนอตัวอย่างของภาพจิตรกรรมฝาผนัง ดังภาพประกอบที่ 2.7-2.13 ดังนี้

ภาพ 2.7: จิตรกรรมฝาผนังเรื่องอิเหนา วัดโสมนัสราชวรวิหาร

ภาพ 2.8: จิตรกรรมฝาผนังเรื่องอิเหนา วัดโสมนัสราชวรวิหาร

ภาพ 2.9: จิตรกรรมฝาผนัง เรื่องรามเกียรติ์ รอบพระระเบียงวัดพระศรีรัตนศาสดาราม

ภาพ 2.10: จิตรกรรมฝาผนัง เรื่องรามเกียรติ์รอบพระระเบียงวัดพระศรีรัตนศาสดาราม

ภาพ 2.11: จิตรกรรมฝาผนัง เรื่องรามเกียรติ์รอบพระระเบียงวัดพระศรีรัตนศาสดาราม

ภาพ 2.12: จิตรกรรมฝาผนัง เรื่องรามเกียรติ์รอบพระระเบียงวัดพระศรีรัตนศาสดาราม

ภาพ 2.13: จิตรกรรมฝาผนัง เรื่องรามเกียรติ์รอบพระระเบียงวัดพระศรีรัตนศาสดาราม

2.3.2 แนวคิดทางศิลปะในลัทธิอุดมคติ (Idealism)

สงวน รอดบุญ (2533 : 80-81) ได้ให้ข้อมูลเกี่ยวกับลัทธิอุดมคติ ในหนังสือ ลัทธิและสกุลช่างตะวันตก สรุปได้ดังนี้ ลัทธิอุดมคติ (Idealism) หมายถึง งานศิลปะที่แสดงความคิดรวบยอดแห่งความสมบูรณ์ (Conception of Perfection) ของศิลปินในการสร้างสรรค์จากจินตนาการ (Imagination) และจินตภาพ (Mental Image) ภายในจิตใจ อาจมีลักษณะผิดเพี้ยนจากความจริง แต่ก็มีพื้นฐานอยู่บนเรื่องของธรรมชาติทั้งสิ้น ศิลปินจะเป็นผู้เลือกสรรและปรุงแต่งผลงานให้สละสลวยเพื่อเพิ่มความรู้สึกมากขึ้น อาจเป็นเรื่องของนามธรรม การจินตนาการภาพบนสวรรค์ เช่น การสร้างพระพุทธรูป จิตรกรรมฝาผนัง วรรณคดีไทยและสถาปัตยกรรมไทย เป็นต้น

นอกจากนี้ สงวน รอดบุญ ยังได้อ้างถึงเพลโต นักปรัชญาชาวกรีกที่ให้ความหมายของอุดมคติว่า คือความคิดหรือจินตนาการต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่งมีความเป็นจริงยิ่งกว่าตัวของมันเองเสียอีก และได้ยกตัวอย่างศิลปินชาวกรีก ชื่อซูกซิส ที่ทำงานแบบอุดมคติว่า เมื่อซูกซิสจะเขียนภาพเทพธิดา วินัส หรืออะโฟรไดตี เขาจะออกไปสำรวจสาวสวยทั่วเมืองและเลือกนางแบบมา 5 คน จากนั้นเขาจะเลือกเขียนส่วนต่างๆ ที่มีความงามในนางแบบแต่ละคน เช่น เลือกเขียนปากจากคนหนึ่ง เลือกเขียนรูปร่างและทรวดทรงร่างกายจากอีกคน เพื่อให้ได้ภาพเทพธิดาแห่งความรักและความงาม ที่มีความสมบูรณ์ตามที่เขาคิดนาการไว้

จึงกล่าวได้ว่า ลัทธิอุดมคติ คือการแสดงความคิดรวบยอดที่เกิดขึ้นภายในจิตใจของศิลปิน การสร้างสรรค์จากจินตนาการ โดยการเลือกสรรและปรุงแต่งเพื่อความสมบูรณ์ ดังภาพประกอบที่ 2.14-2.15 ดังนี้

ภาพ 2.14: ผลงานแนวอุดมคตินิยม “แอฟรอดีตี”

โดย ฟร็องซัวส์ บูเชร์ (François Boucher) ค.ศ. 1485

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

ภาพ 2.15: ผลงานแนวอุดมคตินิยม “กำเนิดวินัส”

โดย บอตติเชลลี (Botticelli) ค.ศ. 1478

2.3.3 ผลงานจิตรกรรมของจอร์เจีย โอคีฟ (Georgia O'Keeffe)

แนนซี ฟราเซีย (Nancy Frazier) (2001: 26) ได้กล่าวถึงรูปแบบและการสร้างสรรค์ผลงานของจอร์เจีย โอคีฟ (Georgia O'Keeffe) ไว้ว่า O'Keeffe เป็นผู้ที่วาดภาพดอกไม้ได้อย่างที่ไม่เคยมีใครทำได้มาก่อน นอกจากดอกไม้เธอยังให้ความสนใจกับวัฒนธรรมชาติหลายชิ้นเป็นพิเศษ เช่น เปลือกหอย และกะโหลกศีรษะของสัตว์ ในปีคริสต์ศักราช 1924 O'Keeffe ได้เขียนในโบรชัวร์แนะนำผลงานของเธอว่า “ทุกคนต่างมีความรู้สึกที่ดีกับดอกไม้ เมื่อเห็นมันคุณก็จะเอื้อมมือไปจับ โน้มตัวไปดม จูบมันโดยจิตสำนึกทั้งที่ไม่ต้องหยุดคิดเลย หรือคุณอาจจะมอบให้กับผู้อื่นเพื่อให้เขารู้สึกดี แต่คนส่วนน้อยนักที่จะหยุดพิจารณาดอกไม้ในมือนั้นอย่างจริงจัง สิ่งที่คุณทำก็คือการวาดรูปดอกไม้ตามที่ฉันคิดและเห็นในแบบของฉันเอง และขยายมันให้ใหญ่ขึ้น เพื่อให้ผู้อื่นจะได้เห็นอย่างที่คุณเห็นบ้าง” จุดมุ่งหมายในการวาดภาพดอกไม้ของเธอก็เพื่อแสดงออกถึงอารมณ์และความรู้สึกของผู้วาดตามแบบศิลปะตะวันออก หรืออาจกล่าวได้ว่าเธอพินิจและวาดภาพออกมาในแบบเดียวกับที่ Stieglitz สมาชิกของเธอมองเห็นเธอ นั่นเอง เขาวาดรูปใบหน้าของเธอ มือของเธอและส่วนต่างๆ ในตัวเธออย่างละเอียดลออและเก็บรายละเอียดเล็กน้อยได้อย่างดีเยี่ยมราวกับว่ามีโลกทั้งโลกถูกเก็บไว้ในตัวเธอเช่นเดียวกับ O'Keeffe เพียงเท่านี้ เธอใช้ดอกไม้แทนตัวบุคคลเท่านั้น ในช่วงหลายศตวรรษที่ผ่านมา มีศิลปินจำนวนมากที่วาดรูปดอกไม้เพื่อสื่อถึงความ

เกี่ยวโยงของธรรมชาติแห่งความสวยงามกับชีวิต หลังจากที้นักวิจารณ์ภาพวาดทั้งหลายได้ตื่นตาตื่นใจกับผลงานดอกไม้ชิ้นเอกที่สื่อความหมายทางกามารมณ์ Charles Demuth พูดยถึงงานของ O'Keeffe ว่า “งานบนพื้นผ้าใบของเธอนั้นมีความสนุกสนานเพลิดเพลินแฝงอยู่ในตัวของมันเอง เหมือนดังเฝ้ามองไอน้ำที่กำลังจะกลายเป็นสายรุ้ง” อย่างไรก็ตามการที่คนมองภาพวาดแล้วตีความเป็นไปตามที่ตนเองเห็นเนื่องจากการพยายามมองหาความหมายแอบแฝงในภาพนั้นๆ สิ่งที่ O'Keeffe ทำนั้นคือการศึกษารายละเอียดของดอกไม้ เปลือกหอย และกะโหลกศีรษะในฐานะที่เป็นศิลปะแห่งวัสดุจากธรรมชาติแล้ววาดออกมาตามที่เธอได้คิดได้เห็นเพียงเท่านั้นเอง

สมพร รอดบุญ (2551: บรรยายเมื่อ 6 กุมภาพันธ์ 2551 รายวิชา Women Artist) กล่าวว่า Georgia O'Keeffe (1887-1986) เป็นศิลปินชาวอเมริกัน เกิดและเติบโตในเมืองนิวเม็กซิโก (New Mexico) โดยศิลปินได้สร้างงานศิลปะที่มีความพิเศษเฉพาะตัวโดยศึกษาจากสภาพแวดล้อมที่มาจากธรรมชาติ มีทุ่งกว้าง ป่าเขา พื้นที่ว่างและมีความรู้สึกที่เป็นกวีแฝงอยู่ด้วย นอกจากรูปทรงของธรรมชาติ บวกกับพื้นที่ที่กว้างแล้ว O'Keeffe ได้แรงบันดาลใจจากรูปทรงของดอกไม้ สิ่งที่มีอยู่ในดอกไม้ กลิ่น ในงานสื่อถึงความเป็นผู้หญิง การใช้สัญลักษณ์ที่เป็นรูปทรงทางธรรมชาติ เป็นลักษณะนามธรรม ในงานมีความเป็นบทกวี มีความละเอียดอ่อนซับซ้อน กิริยาของเส้นที่มีความเคลื่อนไหว สะท้อนให้เห็นอารมณ์ ความรู้สึกที่มีผลกระทบทางสายตา ซึ่งคนดูต้องใช้จินตนาการทัศนธาตุที่นำมาใช้มีความพิเศษคือ การใช้สี เส้น มิติลึก ความรู้สึกภายนอก ภายใน ส่งผลกระทบต่อความรู้สึกด้านจิตวิทยา คือ มีการเคลื่อนไหวอย่างมีพลัง (พลังเงียบ) มีความสงบ สันโดษ ความเหงา เยือกเย็น ให้ความรู้สึกพิเศษเกี่ยวกับเพศ และสื่อถึงสิ่งที่เป็นเงื่อนไข ลึกลับและอาจมองเป็นเรื่องเกี่ยวกับความรักทางเพศ (Erotic) ก็ได้

Georgia O'Keeffe ให้ความสนใจกับวัสดุที่มาจากธรรมชาติ ให้รายละเอียดของดอกไม้ เปลือกหอย และกะโหลกศีรษะภาพที่วาดสื่อมากกว่าความงาม ภาพดอกไม้ของ O'Keeffe แสดงออกซึ่งอารมณ์ความรู้สึก การสื่อความหมายที่หลากหลายทั้งเรื่องของชีวิต ความหมายที่แอบแฝงและการสื่อความหมายทางกามารมณ์ ดังภาพประกอบที่ 2.16-2.22 ดังนี้

ลิขสิทธิ์ © by Chiang Mai University
All rights reserved

ภาพ 2.16: Black and Purple Petunias, Georgia O'Keeffe. 1925.

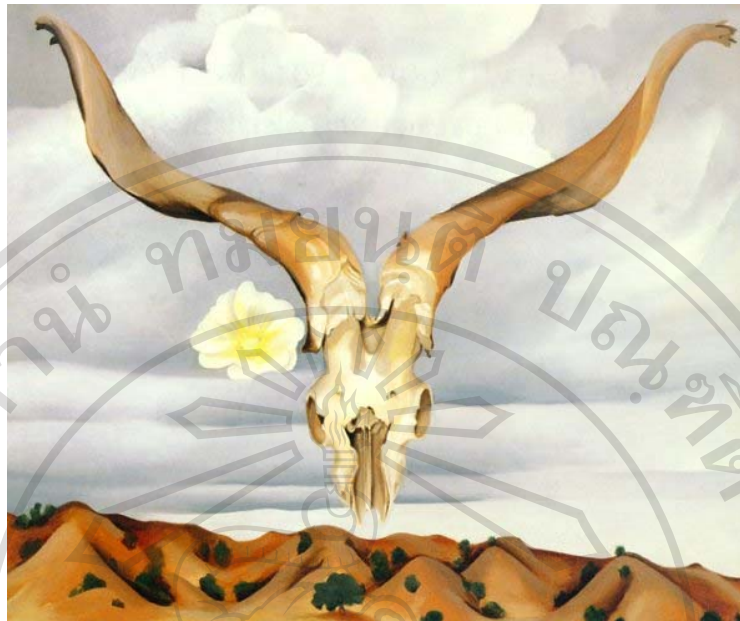
ภาพ 2.17: Red Poppy, Georgia O'Keeffe. 1927.

ภาพ 2.18: Yellow Calla, Georgia O'Keeffe. 1926

ภาพ 2.19: The White Calico Flower, Georgia O'Keeffe. 1931.

ภาพ 2.20: Ram's Head White Hollyhock and Little Hills,
Georgia O'Keeffe. 1935.

ภาพ 2.21: Narcissa's Last Orchid, Georgia O'Keeffe. 1941.

ภาพ 2.22: Red Hills and Bones, Georgia O'Keeffe.1941.

ในการศึกษาข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการสร้างสรรค์ในผลงานชุดนี้ ผู้ศึกษาได้ศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับการสร้างสรรค์ไว้ 2 เรื่อง คือ ที่มาของแรงบันดาลใจซึ่งประกอบไปด้วย การศึกษาข้อมูลความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับวรรณคดีไทย ความหมายและความเป็นมาของวรรณคดีไทย ศึกษาความรู้เกี่ยวกับต้นไม้และดอกไม้ในลักษณะต่างๆ ศึกษาความเกี่ยวข้องระหว่างดอกไม้กับมนุษย์ที่มีมาอย่างยาวนานและมีการเกี่ยวข้องที่สำคัญในหลายลักษณะ นอกจากนี้ยังได้ศึกษาเรื่องของดอกไม้ในวรรณคดีไทยและได้รวบรวมชื่อของดอกไม้ที่ปรากฏอยู่ในวรรณคดีไทยเรื่องอิเหนา เรื่องขุนช้างขุนแผนและเรื่องรามเกียรติ์ ข้อมูลที่ได้ศึกษาอีกเรื่องหนึ่งคือ อิทธิพลของงานศิลปกรรมที่เกี่ยวข้องกับการสร้างสรรค์ผลงาน ผู้ศึกษาได้ศึกษารูปแบบของจิตรกรรมฝาผนังของไทย ทั้งเรื่องของแนวคิดและวิธีการสร้างสรรค์ ศึกษารูปแบบผลงานศิลปกรรมที่มีแนวคิดในแบบของลัทธิคตินิยม (Idealism) การแสดงความคิดรวบยอดและการถ่ายทอดเรื่องราวและศึกษาการสร้างสรรค์ผลงานจิตรกรรมของ Georgia O'Keeffe ศิลปินหญิงชาวอเมริกัน ที่ใช้รูปแบบและแรงบันดาลใจมาจากธรรมชาติ โดยเฉพาะการใช้รูปทรงของดอกไม้มาเป็นสัญลักษณ์แสดงความรู้สึก